

Інна Ліпчевська, доктор філософії в галузі знань “Освіта / Педагогіка”,
старший науковий співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6901-5863>

ПРОФІЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ВИКЛИКИ Й ОРІЄНТИРИ ОНОВЛЕННЯ

У статті висвітлено основні орієнтири розвитку освітніх галузей Нової української школи на рівні профільної середньої освіти. Проаналізовано ключові виклики й представлено можливі напрями модернізації освіти задля їх подолання: оптимізацію змісту, інтеграцію інновацій, підтримку педагогів, упровадження цифрових рішень, розвиток інклюзивності та узгодження освітніх трендів з національними потребами. Показано роль освітніх галузей НУШ у формуванні освіченої, громадянсько активної та стійкої до викликів сучасності особистості.

Ключові слова: профільна середня освіта; концептуальні засади; освітні галузі; компетентнісний підхід; цифровізація; інтеграція; професійний розвиток учительства.

Лім. 17.

Inna Lipchevska, Doctor of Philosophy in Pedagogy,
Senior Researcher of the Didactics Department,
Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6901-5863>

UPPER SECONDARY EDUCATION IN THE CONTEXT OF SOCIAL TRANSFORMATIONS: CHALLENGES AND GUIDELINES FOR RENEWAL

The article presents the conceptual foundations for developing the educational branches of the New Ukrainian School at the level of upper secondary education. It addresses challenges arising from war, migration, digital transformation, and global socio-economic shifts that directly affect the quality of education. The analysis covers the language and literature, mathematics, natural sciences, technology, informatics, social and health education, civic and historical studies, arts, and physical education branches. For each of them, systemic problems related to overloaded curricula, lack of methodological support, use of outdated teaching practices, inequality of resources, shortage of teaching staff, and the need for integration with a digital and inclusive educational environment have been identified.

The article highlights strategies to overcome these barriers: updating curricula to achieve a balance between academic thoroughness and applied practicality; implementation of a competency-based, project-oriented and interdisciplinary approach; development of digital infrastructure and open resources; fostering teacher professional growth through mentoring, flexible training, and innovative methodologies. Special attention is given to assessment systems, which should verify not only theoretical knowledge but also communicative, critical, creative, and applied skills. The article also emphasizes the importance of supporting internally displaced students and those studying abroad while preserving national linguistic and cultural identity.

Overall, the conceptual framework demonstrates that each educational branch significantly contributes to the holistic formation of resilient, innovative, and socially responsible citizens. The combination of national traditions with openness to global processes defines Ukrainian education as a driver of personal growth and sustainable social progress.

Keywords: upper secondary education; conceptual foundations; educational branches; competence-based approach; digitalization; integration; teacher professional development.

Постановка проблеми. Профільна середня освіта в Україні розвивається сьогодні в умовах глибоких суспільних трансформацій, що істотно впливають на її завдання, зміст і функції. Війна призвела до масштабних освітніх втрат, посилила нерівність у доступі до якісних освітніх ресурсів, актуалізувала потребу в адаптації освітнього (навчального) процесу до умов вимушеної міграції населення та дистанційного навчання. Разом із зазначеним швидко цифровізація освіти змінює саму логіку здобуття знань і формування компетентностей: вона відкриває нові можливості для персоналізованого інтерактивного навчання й міжгалузевої інтеграції, проте створює

ризики цифрового розриву та перевантаження. Ще одним важливим чинником є глобалізація суспільства, яка зумовлює потребу поєднання національної ідентичності з відкритістю до міжнародних освітніх стандартів і практик.

У цих умовах профільна середня освіта покликана не лише забезпечувати академічну чи професійну підготовку, а й формувати гнучкі навички, необхідні для сучасного динамічного життя. Це вимагає концептуального переосмислення змісту та організації навчання, пошуку оптимального балансу між теоретичною ґрунтовністю й практичною спрямованістю, між інноваціями й збереженням освітньої спадкоємності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Стратегічні орієнтири розвитку профільної середньої освіти формує низка документів. Базовим підґрунтям залишається Концепція “Нова українська школа” (2016 р.), що закріпила компетентнісний, особистісно орієнтований підходи та партнерську педагогіку як вісь зміни шкільної освіти до 2029 року. У 2021 р. уряд схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації, яка задала інституційні орієнтири цифровізації навчання та відповідної підготовки педагогів. Важливою віхою стало прийняття в 2024 р. Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї), що конкретизували цільове призначення ліцею як простору академічної підготовки й усвідомленого вибору освітньої траєкторії. Наказом МОН від 20.08.2025 № 1163 затверджено Концептуальні засади освітніх галузей і дорожні карти реалізації концептуальних засад освітніх галузей у 2025–2030 рр., які синхронізують галузеві стандарти та механізми впровадження змін. Проєкт Концепції професійної орієнтації та кар’єрного консультування у системі освіти України на 2025–2027 рр. (2025 р.) актуалізує потребу в системному кар’єрному супроводі здобувачів профільної освіти. Сукупно зазначені документи визначають рамку змістових оновлень, цифрової трансформації та профілізації старшої школи в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення.

У вітчизняних наукових публікаціях останніх років значна увага приділяється питанням наслідків війни для освіти, мінімізації та подолання освітніх втрат і повоєнного відновлення. Так, в аналітичних матеріалах авторів О. Малихіна, Н. Арістової, І. Ліпчевської за 2023 р. описано організаційно-дидактичні й психологічні виклики: нерівний доступ до освітніх ресурсів, необхідність використання змішаного / дистанційного форматів навчання, наявність психоемоційної нестійкості в учасників освітнього процесу [6]. Задля подолання цих викликів пропонується забезпечення індивідуалізації навчання [7] й адресної підтримки учнів [1], фокусується увага на результативності змішаного навчання і доцільності його використання у воєнних умовах [11].

Цифровізація профільної школи розглядається і як засіб мінімізації освітніх втрат, і як ресурс персоналізації. Дослідження 2024 р. вказують на дієвість цифрових платформ, адаптивних курсів і навчальної аналітики, але акцентують увагу на необхідності постійного моніторингу й динамічного оновлення цифрового освітнього контенту [9].

Окремий пласт публікацій стосується змістових і процесуальних оновлень освітнього процесу. Так, наприклад, Р. Попов і М. Павельчук визначають педагогічні умови формування лідерських компетентностей учнівства [17]. М. Павельчук обґрунто-

вує важливість персоналізації профільної середньої освіти з урахуванням психологічних особливостей покоління альфа [16]. І. Ліпчевська акцентує увагу на першочерговості формування компетентності з навчання впродовж життя як необхідної умови професійної успішності особистості в інформаційному суспільстві [5]. Ці ідеї узгоджуються з Концептуальними засадами освітніх галузей (2025 р.).

Важливим є й психосоціальний вимір, зокрема розвиток емоційного інтелекту суб’єктів освітнього процесу в кризових умовах [12]. Цей напрям взаємопов’язаний з дослідженнями партнерської взаємодії “учителі – учні – батьки”, спрямованими на подолання стресу в учнівства [2], а також дослідженнями допрофільного та профільного навчання в сучасній українській школі [10].

Загалом, аналіз законодавчої бази й наукових публікацій демонструє, що профільна середня освіта в Україні перебуває в активній фазі реформування. Водночас бракує досліджень дієвості дидактичних моделей освітнього процесу академічних ліцеїв і професійних коледжів в динамічних, непередбачуваних умовах сьогодення.

Мета статті: надати загальну характеристику напрямам оновлення змісту профільної середньої освіти згідно концептуальних засад Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Війна, цифровізація освіти й глобалізаційні процеси висувають нові вимоги до змісту освіти й процесу формування компетентностей учнівства. Вони визначають необхідність переосмислення традиційних дидактичних моделей навчання, адже ключове завдання профільної середньої освіти полягає у підготовці молоді до професійно успішного життя за умов високої невизначеності й стрімких змін. Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури й освітньої політики свідчить, що реалізація зазначеного потребує системного переосмислення й оновлення змісту освітніх галузей Нової української школи.

У цьому контексті *мовно-літературна галузь* набуває особливого значення. Вона не лише формує мовну компетентність й аналітичні навички, а й виступає інструментом розвитку критичного мислення, культурної ідентичності та здатності до самовираження. Сьогодні виклики зумовлюють переосмислення традиційного підходу до навчання української мови та літератури: традиційна орієнтація на нагромадження теоретичних знань поступається місцем комунікативному та текстоцентричному підходу. Актуалізуються такі види діяльності, як ведення дискусій, аргументація, критичне читання й робота з інформацією у різних медіа-форматах. Залучення сучасних форматів – від публіцистики й блогів до мультимедійних проєктів – робить навчання прикладним і наближеним до реальних потреб.

Для гуманітарного спрямування важливим лишається поглиблений літературний аналіз, а для інших профілів – функціональні мовні вміння, академічне письмо, робота з документами й комунікація у професійному середовищі. Спільною основою виступає володіння українською мовою як інструментом навчання, громадянської участі та збереження ідентичності.

Іншомовна освіта містить інший спектр проблем і можливостей. Тут на перший план виходять кадрові, методичні, організаційні й ресурсні виклики, що ускладнюють формування багатомовності та мобільності учнів. Подолання цих проблем потребує залучення й підтримки молодих учителів, наставництва, дистанційних програм розвитку та гнучких форм підвищення кваліфікації.

Методичний аспект оновлення має передбачати ширше впровадження компетентнісного підходу, створення освітніх платформ з навчальними матеріалами й інструментами оцінювання, розвиток професійних спільнот, що підвищує впевненість і автономію вчителів. Важливою інновацією є інтеграція іншомовного навчання з іншими шкільними предметами (CLIL), особливо у напрямі STEM/STREAM. Це відповідає міжнародним трендам і практикам.

Організаційні труднощі пов'язані з переповненістю класів і браком умов для індивідуалізації (диференціації) і персоналізації навчання. Їх подолання сприяють ротатійні моделі, проєктне навчання та персоналізовані цифрові рішення. Наявна ресурсна нерівність, особливо у сільських громадах, потребує державних і міжнародних програм підтримки.

Орієнтири оновлення іншомовної освіти ґрунтуються на узгодженості результатів із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти (CEFR), а також на системі формування оцінювання. Для академічних профілів пріоритетними мають бути комунікативна компетентність, зокрема, навички аргументації власної точки зору, уміння аналізу іншомовних джерел інформації; для професійних – робота з фаховими текстами та розвиток практичних комунікативних умінь у професійному іншомовному середовищі.

Математична освіта як складова профільної середньої освіти є одним з ключових чинників інтелектуального розвитку учнівства. Виклики цієї галузі зумовлені насамперед неоднорідністю математичної підготовки школярів, недостатньою практичною спрямованістю змісту й обмеженим застосуванням цифрових інструментів.

Розв'язання цих проблем потребує посилення практико-орієнтованого компонента, включення завдань, що моделюють реальні життєві й професійні ситуації, стимулюють розвиток критичного й алгоритмічного мислення. У цифровому навчанні

важливим є системне використання віртуальних лабораторій, математичного моделювання, хмарних сервісів для колективної роботи. Окрему увагу слід приділити адаптивним платформам, що дають змогу врахувати індивідуальний рівень підготовки й освітню траєкторію учня або учениці.

Орієнтири оновлення математичної освіти передбачають поєднання академічної й прикладної складових, розвиток міжпредметних зв'язків, особливо з природничими дисциплінами та інформатикою. Для академічних профілів (насамперед, природничого й технічного спрямування) визначальною є здатність оперувати абстрактними структурами, для професійних – практичне застосування математики у сфері технологій, економіки, інженерії.

Природнича освіта покликана забезпечити учням розуміння фундаментальних законів природи та сформувати науковий світогляд. Ця галузь поєднує академічні знання з практичними викликами сучасності – екологічними, енергетичними, біомедичними.

Серед ключових проблем – недостатня практична спрямованість навчання, обмеженість лабораторної бази та розрив між шкільними курсами й досягненнями сучасної науки. Викликом є також потреба у розвитку критичного мислення та вміння працювати з інформацією наукового характеру, що вимагає оновлених підходів до добору змісту природничої освіти.

Орієнтири оновлення передбачають інтеграцію навчальних предметів у міждисциплінарні курси, використання дослідницьких і проєктних методів, залучення віртуальних лабораторій і цифрових симуляцій. Важливим завданням є виховання екологічної відповідальності та формування здатності учнів застосовувати природничі знання для розв'язання проблем реального життя. Для академічних профілів пріоритетом має стати підготовка до наукових досліджень, для професійних – орієнтація на практичні навички, пов'язані з аграрною, медичною чи технічною сферами.

Технологічна освіта відіграє важливу роль у підготовці учнівства до професійного життя, забезпечує поєднання теоретичних знань і практичних умінь. Вона нерозривно пов'язана з креативністю, підприємливістю, адаптивністю та готовністю до інноваційної діяльності.

Основні виклики технологічної освіти полягають у застарілому змісті окремих курсів, обмеженості матеріально-технічної бази й нерівності доступу учнів до сучасного обладнання. Водночас стрімка цифровізація створює нові можливості для розвитку – від віртуальних майстерень і симуляторів до проєктних платформ, що дають змогу учнівству створювати реальні технологічні продукти.

Оновлення змісту цієї галузі має передбачати інтеграцію знань із природничих і математичних дисциплін, розвиток STEM/STEAM-підходів, активне використання робототехніки, 3D-моделювання, цифрового дизайну. Для академічних профілів важливим є формування системного розуміння технологічних процесів, для професійних – практична підготовка до роботи у сфері виробництва, дизайну, сфери послуг чи підприємництва.

Інформатична освіта виступає стратегічною складовою сучасної профільної освіти, адже цифровізація пронизує всі сфери життя та визначає конкурентоспроможність молодшої людини. Інформаційно-комунікаційні технології слугують засобом комунікації, доступу до знань та інструментом інформаційної безпеки.

Серед головних викликів – швидке оновлення змісту інформатичної освіти, брак підготовлених учителів, нерівність доступу до техніки й мережевих ресурсів, а також низький рівень критичної цифрової культури серед учнівства. Водночас глобалізація та ринок праці потребують не лише користувачьких умінь, а й розвинутого алгоритмічного мислення, базових компетентностей у програмуванні й кібербезпеці.

Орієнтири оновлення інформатичної освіти мають включати поєднання базової цифрової грамотності з розвитком творчих і підприємницьких навичок, інтеграцію навчання з іншими галузями через STEAM-проекти, залучення адаптивних освітніх платформ й інструментів штучного інтелекту. Для академічних профілів відповідного спрямування акцент робиться на підготовці до подальших ІТ-досліджень і розробок, для професійних – на практичних умінь роботи з програмами, базами даних, цифровими сервісами, необхідними в майбутній сфері діяльності.

Суспільствознавча освіта (соціальна і здоров'язбережувальна галузь) формує розуміння учнями соціальних процесів, норм і цінностей демократичного суспільства. Вона сприяє зміцненню національної ідентичності, стійкості та здатності протистояти інформаційним загрозам, водночас сприяє готовності молоді до міжкультурного діалогу й участі в світових суспільних процесах.

Основні виклики цієї галузі – фрагментарність змісту, недостатня практична орієнтація та низький рівень застосування інтерактивних і цифрових методів. Учні часто не бачать зв'язку між теорією та власним життям, що знижує мотивацію до навчання.

Орієнтири оновлення суспільствознавчої освіти передбачають інтеграцію знань з історії, права, економіки та громадянської освіти у міждисциплінарні курси, розвиток критичного мислення й медіаграмотності, моделювання суспільних ситуацій, активне залучення методів дебатові і проєктної

діяльності. Для академічних профілів пріоритетним має бути глибокий аналіз соціально-політичних процесів, для професійних – формування практичних умінь громадянської активності та підприємництва.

Мистецька освіта спрямована на розвиток творчості, естетичного смаку та здатності до самовираження. Вона виконує важливу роль у збереженні культурної спадщини та формуванні національної ідентичності, що особливо актуально в умовах війни. Глобалізація ж відкриває можливості для міжкультурного діалогу й інтеграції українського мистецтва у світовий контекст.

Серед головних викликів – обмеженість ресурсів, нерівний доступ до якісної мистецької освіти, а також сприйняття мистецтва як неважливого предмету в системі профільної школи. Водночас онлайн-галереї, віртуальні музеї, цифрові інструменти для створення музики, дизайну чи відео розширюють можливості учнів для творчої самореалізації.

Орієнтири оновлення мають передбачати поєднання традиційних і сучасних видів мистецтва, інтеграцію мистецьких дисциплін у міжгалузеві проєкти, розвиток креативного мислення й навичок культурної комунікації. Для академічних профілів акцент має бути на глибшому аналізі мистецьких явищ і підготовці до подальшої професійної освіти, для професійних – на практичних умінь, що можуть бути застосовані у сфері дизайну, медіа, культурних індустрій.

Галузь "Фізична культура" як складова профільної середньої освіти виконує важливу місію – збереження здоров'я, розвиток фізичних здібностей і формування культури активного способу життя. Вона сприяє психологічній стійкості та формує готовність до подолання стресових ситуацій. В сучасному контексті спостерігається зміна підходів до контролю й реалізації фізичної активності, зокрема через використання фітнес-трекерів, онлайн-тренувань й ігрових платформ.

Серед ключових викликів – обмеженість спортивної інфраструктури, особливо в громадах, що постраждали від бойових дій, низька мотивація підлітків до систематичних занять, а також ризик пасивного способу життя через надмірне використання гаджетів.

Орієнтири оновлення фізкультурної освіти пов'язані з інтеграцією традиційних і сучасних форм рухової активності, впровадженням здоров'язбережувальних технологій, індивідуалізацією навчальних програм залежно від потреб і можливостей учнів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Профільна середня освіта в сучасних умовах постає як ключова ланка у формуванні освітньої та життєвої траєкторії молоді. Її оновлення

визначається масштабними суспільними трансформаціями, що актуалізують потребу у гнучкому змісті, багатоваріантних освітніх маршрутах та нових дидактичних підходах.

Аналіз стратегічних документів і наукових досліджень дає змогу стверджувати: головним завданням профільної освіти є поєднання фундаментальної підготовки з практичною орієнтацією та формуванням компетентностей, необхідних для життя й професійної самореалізації в умовах невизначеності. Це завдання вимагає системної підтримки педагогів, модернізації освітньої інфраструктури та інтеграції цифрових технологій у навчальний процес.

Узагальнення викликів і орієнтирів оновлення показує, що для всіх освітніх галузей характерні спільні потреби:

- спрямування навчання на практичне застосування знань і розвиток компетентностей, необхідних для успішної діяльності в умовах змін;
- упровадження міждисциплінарного підходу, що забезпечує цілісність освітнього процесу й формує здатність учнів до інтеграції різних видів знань;
- розвиток критичного мислення, комунікаційних навичок і творчого потенціалу як наскрізних, затребуваних у будь-якій сфері професійної діяльності;
- цифровізація навчання та використання сучасних освітніх технологій, включно з електронними ресурсами, симуляціями, віртуальними лабораторіями;
- інклюзивність і забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх категорій учнівства;
- створення умов для професійного розвитку вчителів, зокрема через постійне підвищення кваліфікації, опанування цифрових інструментів та сучасних методик.

Отже, профільна середня освіта має розглядатися як динамічна система, здатна оперативно реагувати на суспільні виклики та водночас забезпечувати молоді стабільний фундамент для особистісного й професійного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєва С.В., Арістова Н.О., Малихін О.В., Топузов О.М. Методологічні та дидактичні засади компенсації освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти. О.М. Топузов (ред.). *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України: Методичні рекомендації. Педагогічна думка*. 2023. С. 19–25. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-736-7-2023-190>
2. Арістова Н.О. Трикутник партнерства “учителі – учні – батьки”: Долаємо стрес разом (за результатами українсько-латвійського проєкту “Мережева система підтримки ...”). У *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі: зб. матеріалів II Міжн. наук.-практ. інтернет-конф.* (с. 50–52). Інститут педагогіки НАПН України. DOI: https://doi.org/10.32751/world_didactics2

3. Кабінет Міністрів України. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року (Розпорядження КМУ № 988-р від 14 грудня 2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>

4. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації (Розпорядження КМУ № 167-р від 3 березня 2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80>

5. Ліпчевська І.Л. Компетентність з навчання впродовж життя як необхідна умова професійної успішності особистості в інформаційному суспільстві. *Молодь і ринок*, 2024. № 12(232), С. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.315426>

6. Малихін О.В., Арістова Н.О., Ліпчевська І.Л. Аналітичні матеріали: Дидактичні особливості організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. № 11(10), С. 56–62. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-008>

7. Малихін О.В., Арістова Н.О., Алексєєва С.В. Індивідуалізація навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повосний час: Методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогіки НАПН України. 2023. 59 с. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-720-6-2023-59>

8. Малихін О.В., Арістова Н.О., Ліпчевська І.Л. Профільна середня освіта: Упровадження глобальних трендів у вітчизняній педагогіці. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта Інтеграційні процеси в освіті у науковому дискурсі*. 2024. С. 207–210. ТзОВ “Трек-ЛТД”. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742626>

9. Малихін О.В., Арістова Н.О., Ліпчевська І.Л. Цифровізація профільної середньої освіти як інструмент мінімізації навчальних втрат учнів в умовах воєнного стану. *Український педагогічний журнал*, 2024. № 4. С. 57–64. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-57-64>

10. Малихін О.В., Арістова Н.О., Ліпчевська І.Л., Павловська О.В., Борзенкова Т.А. Організаційно-методичні умови допрофільного та профільного навчання в закладі загальної середньої освіти на засадах концепції Нової української школи: Результати організаційно-підготовчого етапу всеукраїнського експерименту. *Український педагогічний журнал*, № 2, С. 94–104. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-2-94-104>

11. Малихін О.В., Арістова Н.О., Рогова В. Мінімізація освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану: Змішане навчання. *Український педагогічний журнал*, 2022. № 3. С. 68–76. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-68-76>

12. Малихін О.В., Ліпчевська І.Л. Емоційний інтелект учителя як чинник результативності освітнього процесу в умовах воєнного стану. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2025. № 13(6). С. 42–49. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i6-006>

13. Міністерство освіти і науки України. *(Концептуальні засади реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї))* (Наказ МОН України від 10.10.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1451729-24#Text>

14. Міністерство освіти і науки України. Концептуальні засади освітніх галузей та дорожні карти їх

реалізації на 2025–2030 роки. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-kontseptualnykh-zasad-osvitnikh-haluzei-ta-dorozhnoi-karty-realizatsii-kontseptualnykh-zasad-osvitnikh-haluzei-na-2025-2030-roky>

15. Міністерство освіти і науки України. Проєкт Концепції професійної орієнтації та кар'єрного консультування у системі освіти України на 2025–2027 роки (проєкт для громадського обговорення). URL: <https://mon.gov.ua/news/mon-proponuie-dlia-hromadskoho-obhovorennia-proiekt-kontseptsii-profesiinoi-orientatsii-ta-kariemoho-konsultuvannia-u-systemi-osvity-ukrainy-na-2025-2027-roky>

16. Павельчук М. Персоналізація навчання здобувачів профільної середньої освіти як представників покоління альфа: Урахування індивідуально-психологічних особливостей. *Український педагогічний журнал*, 2024. № 3. С. 79–86. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-79-86>

17. Попов Р., Павельчук М. Педагогічні умови формування лідерських навичок і компетентностей учнів старшої профільної школи в контексті змісту та стандартів сучасної освіти. *Український педагогічний журнал*, 2025. № 1. С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-1-38-44>

REFERENCES

1. Aliexieieva, S.V., Aristova, N.O., Malykhin, O.V. & Topuzov, O.M. (2023). Metodolohichni ta dydaktychni zasady kompensatsii osvitnikh vtrat zdobuvachiv povnoi zahalnoi serednoi osvity [Methodological and didactic foundations for compensating educational losses of complete secondary education learners]. (Ed.). O.M. Topuzov. *Diagnostics and compensation of educational losses in general secondary education of Ukraine: Methodological recommendations. Pedagogical opinion*. pp. 19–25. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-736-7-2023-190> [in Ukrainian].

2. Aristova, N.O. (2023). Trykutnyk partnerstva “uchyteli – uchni – batky”: Dolaemo stres razom [Triangle of partnership “teachers – students – parents”: Overcoming stress together]. In *Svit dydaktyky: didaktyka v suchasnomu sviti: Zb. materialiv II Mizhn. nauk.-prakt. internet-konf.* – In The world of didactics: didactics in the modern world: collection of materials of the II International Scientific-Practical Internet Conference (pp. 50–52). Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine. (pp. 50–52). Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine. DOI: https://doi.org/10.32751/world_didactics2 [in Ukrainian].

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016). Kontsepsiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity “Nova ukrayinska shkola” na period do 2029 roku [Concept for implementation of state policy in the field of reforming general secondary education “New Ukrainian School” for the period up to 2029]. Rosporyadzhennia KMU No. 988-r vid 14 hrudnia 2016. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> [in Ukrainian].

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021). Kontsepsiia rozvytku tsyfrovyykh kompetentnostei ta zatverdzhennia planu zakhodiv z yii realizatsii [Concept for development of digital competencies and approval of an action plan for its implementation]. Rosporyadzhennia KMU No. 167-r vid 3 bereznia 2021. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80> [in Ukrainian].

5. Lipchevska, I.L. (2024). Kompetentnist z navchannia vprovodzh zhyttia yak neobkhdna umova profesiinoi

uspishnosti osobystosti v informatsiynomu suspilstvi [Life-long learning competence as a necessary condition for professional success of an individual in the information society]. *Youth & market*, No. 12(232), pp. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.315426> [in Ukrainian].

6. Malykhin, O.V., Aristova, N.O. & Lipchevska, I.L. (2023). Analitichni materialy: Dydaktychni osoblyvosti orhanizatsii osvitnoho protsesu v zakladakh zahalnoi serednoi osvity v umovakh voiennoho stanu [Analytical materials: Didactic features of organizing the educational process in general secondary education institutions under martial law]. *Education. Innovation. Practice*, No. 11(10), pp. 56–62. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-008> [in Ukrainian].

7. Malykhin, O.V., Aristova, N.O. & Aliexieieva, S.V. (2023). Indyvidualizatsiia navchannia yak zasib kompensatsii osvitnikh vtrat u umovakh voiennoho stanu ta povovennyi chas: Metodychni rekomendatsii [Individualization of learning as a means of compensating educational losses of pupils during martial law and post-war period: Methodical recommendations]. *Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine*. 59 p. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-720-6-2023-59> [in Ukrainian].

8. Malykhin, O.V., Aristova, N.O. & Lipchevska, I.L. (2024). Profilna serednia osvita: Uprovdzhennia globalnykh trendiv u vitchyznyaniy pedahohitsi [Profile secondary education: Implementation of global trends in domestic pedagogy]. *Pedagogical comparative studies and international education Integration processes in education in scientific discourse*. pp. 207–210. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742626> [in Ukrainian].

9. Malykhin, O.V., Aristova, N.O. & Lipchevska, I.L. (2024). Tsyfrovyzatsiia profilnoi serednoi osvity yak instrument minimalizatsii navchalnykh vtrat uchniv v umovakh voiennoho stanu [Digitalization of profile secondary education as an instrument to minimize students' learning losses under martial law]. *Ukrainian Educational Journal*, No. 4, pp. 57–64. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-57-64> [in Ukrainian].

10. Malykhin, O.V., Aristova, N.O., Lipchevska, I.L., Pavlovska, O.V. & Borzenkova, T.A. (2025). Orhanizatsiyno-metodychni umovy doprofilnoho ta profilnoho navchannia v zakladi zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kontseptsii Novoi ukrayinskoj shkoly: Rezultaty orhanizatsiyno-pidhotovchoho etapu vseukrainskoho eksperymentu [Organizational and methodological conditions for pre-profile and profile training in a general secondary education institution on the principles of the New Ukrainian School: Results of the organizational-preparatory stage of the nationwide experiment]. *Ukrainian Educational Journal*, No. 2, 94–104. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-2-94-104> [in Ukrainian].

11. Malykhin, O.V., Aristova, N.O. & Rohova, V. (2022). Minimalizatsiia osvitnikh vtrat uchniv zakladiv zahalnoi serednoi osvity v umovakh voiennoho stanu: Zmishane navchannia [Minimization of students' educational losses in general secondary education institutions under martial law: Blended learning]. *Ukrainian Educational Journal*, No. 3, pp. 68–76. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-68-76> [in Ukrainian].

12. Malykhin, O.V. & Lipchevska, I.L. (2025). Emotsiyny intelekt uchytelia yak chynnyk rezul'tatyvnosti osvitnoho protsesu v umovakh voiennoho stanu [Teacher emotional intelligence as a factor of effectiveness of the educational

RECOMMENDATIONS FOR THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ACADEMIC AND TEACHING STAFF

process under martial law]. *Education. Innovation. Practice*, No. 13(6), pp. 42–49. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i6-006> [in Ukrainian].

13. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2024). *Kontseptualni zasady reformuvannia profilnoi serednoi osvity (akademichni litsei)* [Conceptual foundations of reforming profile secondary education (academic lyceums)]. Nakaz / materialy MON (10.10.2024). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1451729-24#Text> [in Ukrainian].

14. Ministry of Education and Science of Ukraine (2025). *Kontseptualni zasady osvitytalnykh haluzei ta dorozhni karty realizatsii kontseptualnykh zasad osvitytalnykh haluzei u 2025–2030 rr.* [Conceptual foundations of educational fields and roadmaps for implementation of the conceptual foundations of educational fields for 2025–2030]. Available at: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-kontseptualnykh-zasad-osvitnik-h-haluzei-ta-dorozhnoi-karty-realizatsii-kontseptualnykh-zasad-osvitnik-h-haluzei-na-2025-2030-roky> [in Ukrainian].

15. Ministry of Education and Science of Ukraine (2025). *Proiekt Kontseptsii profesiynoi oriiientatsii ta karemoho konsultuvannia u systemi osvity Ukrainy na 2025–2027 roky* [Draft Concept of professional orientation and career counseling in the education system of Ukraine for 2025–2027]

(proiekt dlya hromadskogo obhovorennya). Available at: <https://mon.gov.ua/news/mon-proponuie-dlia-hromadskoho-obhovorennya-proiekt-kontseptsii-profesiynoi-oriiientatsii-ta-karier-noho-konsultuvannia-u-systemi-osvity-ukrainy-na-2025-2027-roky> [in Ukrainian].

16. Pavelchuk, M. (2024). *Personalizatsiia navchannia zdobuvachiv profilnoi serednoi osvity yak predstavnykiv pokolinnia Alfa: Urakhuvannia indyvidualno-psykholohichnykh osoblyvostei* [Personalization of learning of profile secondary education learners as representatives of Generation Alpha: Considering individual psychological characteristics]. *Ukrainian Educational Journal*, No. 3, pp. 79–86. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-79-86> [in Ukrainian].

17. Popov, R. & Pavelchuk, M. (2025). *Pedahohichni umovy formuvannia liderskykh navychok i kompetentnostei uchniv starshoi profilnoi shkoly v konteksti zmistu ta standartiv suchasnoi osvity* [Pedagogical conditions for the formation of leadership skills and competencies of senior profile school students in the context of content and standards of modern education]. *Ukrainian Educational Journal*, No. 1, pp. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-1-38-44> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.09.2025

UDC 001.895:33.363

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.344557>

Volodymyr Pidchiachyi, *Doctor of Philosophy in Pedagogy,
Senior Researcher of the Andragogic Department,
Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine*
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8596-6749>

RECOMMENDATIONS FOR THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ACADEMIC AND TEACHING STAFF

This article outlines the key directions for the professional development of academic and teaching staff in the context of education digitalization and growing demands on teaching and research performance. The emphasis is placed on the need for continuous updating of competencies, particularly in the areas of digital technologies, pedagogical excellence, academic integrity, and scholarly communication. The article highlights the importance of research involvement, publication activity, and inter-institutional collaboration in shaping a competitive professional. The proposed recommendations are aimed at improving the effectiveness of academic and teaching activities and addressing the current challenges in the field of education.

Keywords: professional development; academic and teaching staff; digital competencies; pedagogical excellence; academic integrity; research activity; innovative technologies; adult education; lifelong learning; quality of higher education.

Ref. 15.

Володимир Піддячий, доктор філософії у галузі 01 Освіта / Педагогіка,
старший науковий співробітник відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8596-6749>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті розкрито основні напрями професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах трансформації суспільства, цифровізації освіти та зростання вимог до викладацької і дослідницької діяльності. Наголошено, що ефективність науково-педагогічної діяльності значною мірою залежить від здатності працівників своєчасно оновлювати знання, удосконалювати фахові компетентності, інтегрувати інноваційні підходи до викладання та досліджень. Обґрунтовано необхідність опанування цифрових інструментів, таких як платформи для